

**TAMPEREEN
YLIOPISTO**

Risto Heiskala
Yhteiskuntatutkimuksen instituutti

Tasoluokitus ei ole peili vaan tiedepoliittinen väline!

Risto Heiskala

*Tasoluokitus tutkijan näkökulmasta –puheenvuoro, 6.2.2012
Julkaisufoorumiseminaari, Tieteellisten seurain valtuuskunta*

Lähtökohtaa

PEILIPERSPEKTIIVI:

- Voi olla hyödyllistä, että tiedeyhteisön terävä pää kokoontuu paneleiksi, jotka kokoavat kollektiivisen tietämyksen alan keskeisistä julkaisufoorumeista.
- Tähän liittyvä pisteytyskin voi olla järkevää, jos se osataan tehdä. **TESTIKYSYMYS PANEELIEN JÄSENILLE:** vastaako paneelin työn lopputulos kuvauksena alasi julkaisukentästä niitä validisuuden ja reliabiliteetin vaatimuksia, jotka asetat omalle tieteelliselle työllesi ja tuloksille, joita julkaiset sen pohjalta?

PEILIPERSPEKTIIVIN TUOLLE PUOLEN:

- Tieteellisen julkaisemiseen liittyy monia alojen ja painotusten välisiä eroja, joiden pohjalta tiedettä voidaan arvioida ja rahoittaa eri tavoin.
- Näiden erojen hyydyttäminen pisteytyksiin nojaavaksi laskentakalkyyliksi ei poista eroja eikä eri painotuksiin liittyviä erilaisia tiedepoliittisia linjauksia. Sen sijaan se hyydyttää yhden tiedepoliittisen linjauksen muiden joukosta automaattiksi, joka alkaa tehdä maailmasta näköistään.
- Siksi tämän puheenvuoron näkökulma on listata asioita, joita ei ainakaan kannata tehdä, kun pisteytys jäädytetään (TSV) ja sitä käytetään rahoitusmallissa (OKM).

Älä käytä kymmenottelun arvioinnissa pelkkiä hiihtosääntöjä! = huomioi tiedonalojen erot

- Artikkelitieteenalat vs. monografiatieteenalat (luonnontieteet vs. yk- ja hum tieteet). Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pistetyksellä, on syytä käyttää kertoimia, joilla monografian pistemäärät suhteutetaan artikkeleihin esim. kertoimella 5.
- Ryhmässä julkaisevat vs. itsenäiseen työhön perustuvat alat (fyysikot vs. filosofit). Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pistetyksellä, on syytä käyttää kertoimia, joilla eri julkaisujen pistemäärät suhteutetaan keskenään esim. jakamalla pistemäärä kirjoittajamäärällä.
- Alat, joilla julkaistaan paljon vs. vähän artikkeleita vuodessa (lääkärit vs. matemaatikot). Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pistetyksellä, on syytä määrittää alakohtaisen keskituottavuuden luku, johon julkaisumääriä suhteutetaan alan sisällä. Alojen välillä tulisi vastaavasti käyttää kunkin alan keskituottavuuteen suhteutettuja lukuja.

Äläkä varsinkaan käytä rugby-sääntöjä soccerin arviointiin!! = yk- ja hum tieteiden erityisyys

- Alat, joilla kansainvälinen julkaiseminen on aina parempaa kuin kotimainen vs. alat, joilla tällainen olettaus merkitsee periferisen aseman vahvistamista suhteessa keskuksiin sekä keskusten kulttuurin ja yhteiskunnallisten ongelmien pitämistä tärkeämpänä kuin kotimaisen kulttuurin/ongelmien (luonnontiet vs. yk- ja hum tieteet).
- (1) Kun esimerkiksi katsomme luokitusarvon 3 omalta alaltani eli sosiologiasta saaneita lehtiä, havaitsemme, että ne ovat USA:n ja Iso-Britannian kansallisia lehtiä. Ne ovat kaikki erinomaisia, mutta artikkelin saaminen läpi niihin edellyttää usein luopumista Suomessa tärkeistä ongelmanasetteluista ja jopa datoista. Jos oma rahoitusmallimme nostaa nämä lehdet ainoiksi arvostetuimpien julkaisufoorumien ryhmässä, rakennamme itse koneen, joka tuottaa meidät periferiaksi keskus-periferia-asetelemassa. Ei mielekästä! → Palkitse eritseen ”European” ja ”International” –tyyppistä julkaisemista
- (2) On varmasti järkevää, että suomalaiset yk-tieteilijät ja humanisti julkaisevat kansainvälisesti. Sen lisäksi he ovat kuitenkin palkastaan suomalaisille veronmaksajille velkaa sen, että he julkaisevat myös suomeksi, Suomessa ja nimenomaan suomalaisin kysymyksenasetteluin. Olisi karhunpalvelus sekä tieteilijöille että kansalaisille, jos tutkimuksen rahoitusmalli toimisi vastakkaiseen suuntaan. → palkitse sekä kv että kotimaisesta julkaisemisesta

OKM:n suunnitelmat käyttää julkaisuluokitusta yliopistojen rahoitusmallissa pitäisi korjata

- Toistaiseksi julkistetut OKM:n suunnitelmat uudesta rahoitusmallista menettelevät juuri niin, että kymmenottelua on tarkoitus arvostella hiihtosäännöin ja socceria rygby-säännöin.
- “Hiihtona” lähinnä lääketieteen julkaisumalli.
- “Melko tavalla hiihtona” useimmat luonnontieteet.
- “Melko vähän hiihtona” (ja siis tulevaisuudessa yliopistojen sisäisessä rahanjaossa lähinnä painolastiksi tulkittavina aloina)
 - tekniset tieteet
 - humanistiset tieteet ja
 - yhteiskuntatieteet
- Jos tämä on tarkoituskin, se pitää uskaltaa sanoa ääneen. Ellei se ole tarkoitus, mallia pitää korjata.

Mikä sitten olisi vaihtoehto?

- 1) Myönnetään, että tiedepolitiikka on tiedepolitiikkaa, jossa ERI ALOJEN RAHOITUSPAINOT SAADAAN PÄÄTTÄÄ JA JOUDUTAAN PÄÄTTÄMÄÄN POLIITTISESTI sen sijaan, että ne löytyisivät jostain puolueettomaksi peiliksi luullusta kalkyylistä.
- 2) JAETAAN ENSIN KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA RAHOITUS VALTAKUNNALLISESTI TIETEENALOJEN VÄLILLÄ (ns. Tanskan malli ja esim. SA:n nyk. käytäntö).
- 3) Tehdään vasta sen jälkeen mm. julkaisufoorumitietoja hyväksi käyttäen yliopistojen välinen rahoituksen jako.
- 4) Otetaan huomioon, että jaossa on mahdollista käyttää useita perusteita. Esim.
 - (a) kansainvälisen työnjaon malli = rahoitetaan meillä Suomessa niitä aloja, joilla jo olemme hyviä tai
 - (b) "puutarhurimalli" (Niiniluoto) = rahoitetaan erityisen paljon niitä aloja, joissa olemme kansainvälisesti tarkastellen tai tarpeeseen verrattuna jäljessä.

Mitä ongelmia silloinkin jää?

- Monilla tieteenaloilla julkaistaan pikemminkin liian paljon kuin liian vähän. Ongelmana, että julkaistaan liian pieniä ja liian toisteisia tuloksia julkaisuluetteloiden paisuttamiseksi. → Pitäisi julkaista vähemmän mutta parempaa. Miten tukea tätä?
- Tutkijoiden uramallit suosivat varsinkin uran alkupäässä varmasti julkaisuja tuottavaa toimintaa. Tämä puolestaan suuntaa tutkijat konservatiivisesti jo hyviksi havaituille argumentaatiolinjoille. Seurauksena on, että riskejä sisältäviä tutkimuskysymyksiä ei uskalleta asettaa. → Pitäisi palkita avantgarde- ja riskitutkimusta. Miten?
- Mm. näissä suhteissa julkaisuluokitus ja sen käyttö rahoitusmallin osana vain vahvistaa huonoja kehityssuuntia tiedeyhteisössä.
- Äärimmäinen johtopäätös: Australiassa on luovuttu julkaisuluokituksen käytöstä osana rahoitusmallia.
- Äärimmäinen johtopäätös ei välttämättä ole oikea, mutta Australian ratkaisu viittaa silti tarpeeseen ottaa mm. tässä puheenvuorossa esitetty kritiikki huomioon ja ratkaista ongelmat julkaisuluokitusta ja rahoitusmallia viimeisteltäessä.

Kirjallisuutta

Ei peili vaan työkalu –näkökulmasta

- Rorty, Richard: *Philosophy and the Mirror of Nature*. Princeton University Press, 1979.
- Latour, Bruno: *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers through Society*. Harvard University Press, 1988.
- MacKenzie, Donald: *An Engine, Not a Camera. How Financial Models Shape Markets*. MIT Press, 2006.
- Heiskala, Risto: Mitä yhteiskuntateoria on? *Sociologia* 49(2012), 2:xx-xx (ilmestyy).

Tiedejulkaisemisesta ja sen arvioinnista

- Kaukonen, Erkki: Tieteen moninaisuus ja arvioinnin ongelmat. *Korkeakoulutieto* (1993)1:16-23.
- Puuska, Hanna-Mari & Miettinen, Marita: Julkaisukäytännöt eri tieteenaloilla. *Opetusministeriön julkaisuja* 2008:33.
- Himanen, Laura & Pasanen, Hanna-Mari: Julkaisut yliopistojen perusrahoituksen indikaattorina. Australian, Iso-Britannian ja Norjan rahoitusmallien vertailu. Työraportteja 1/2008. Tieteen-, teknologian- ja innovaatiotutkimuksen yksikkö, Yhteiskuntatutkimuksen instituutti, Tampereen yliopisto
- Kaukonen, Erkki, Himanen, Laura, Muhonen, Reetta, Puuska, Hanna-Mari, Talola, Nina & Auranen, Otto (toim.): Tutkimuksen tuottavuuden kehitys Suomen yliopistoissa. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2011:2.
- Australian opetusministerin päätös luopua julkaisuluokituksen käytöstä rahoituksessa:
<http://www.theaustralian.com.au/higher-education/end-of-an-era-journal-rankings-dropped/story-e6frgcjx-1226065864847>